

ADVIES

over de maatregelenfiches voor PDPO III

SALV, 4 december 2013 (nr. 2013-25)
Minaraad, 5 december 2013 (nr. 13-059)

Contactpersoon SALV: Kris Van Nieuwenhove
Contactpersoon Minaraad: Ignace Decancq

Inhoudstafel

Inhoudstafel	3
1 Inleiding	5
2 Krachtlijnen	6
3 Adviestraject.....	7
4 Situering	9
4.1 Het Europese kader	9
4.2 De Vlaamse invulling	12
4.3 Relevante voorgaande adviezen van SALV en Minaraad	16
5 Algemene appreciatie	18
5.1 Hoofdlijnen	18
5.2 Procesverloop.....	19
6 Cluster “geel”.....	21
6.1 Bemerkingen met betrekking tot meerdere maatregelen uit cluster “geel”	21
6.2 Overnamesteun voor jonge landbouwers / nieuwe starters in de landbouw	22
6.3 Niet-productieve investeringen op het landbouwbedrijf	23
6.4 Steun aan de investeringen op het landbouwbedrijf.....	24
6.5 Projectsteun voor innovaties in de landbouw- en de agrovoedingssector.....	25
6.6 Investeringssteun voor de verwerking en afzet van land- en tuinbouwproducten	25
7 Cluster “donkergroen”	26
7.1 Bedrijfsadviesdiensten (BAS).....	26
7.2 Steun voor oprichting van producentenorganisaties.....	26
7.3 Risicobeheer in land- en tuinbouw.....	27
8 Cluster “blauw”	28
8.1 Bemerkingen met betrekking tot meerdere maatregelen uit cluster “blauw”	28
8.2 Steun voor opleiding in de landbouw (naschoolse vorming)	28
8.3 Agro-milieumaatregelen	28
8.4 Biologische productie: hectarepremie	29
8.5 Introductie van boslandbouwsystemen	30
9 Cluster “roze”	31
9.1 Algemene bemerkingen bij VLM-beheerovereenkomsten	31
9.2 Ontbrekende submaatregelen	35
10 Cluster “lichtgroen”	36
10.1 Bemerkingen met betrekking tot meerdere maatregelen uit cluster “lichtgroen”	36
10.2 Bebossing.....	36
10.3 Herbebossing.....	36

10.4	Opmaak natura 2000 plannen.....	37
11	Cluster “paars”	38
11.1	Bemerkingen met betrekking tot meerdere maatregelen uit cluster “paars”	38
11.2	Opmaak lokale ontwikkelingsstrategieën (LEADER)	38
11.3	Werking plaatselijke groepen (LEADER).....	39
11.4	Plattelandsontwikkeling door samenwerking.....	39
12	Detailopmerkingen.....	40
13	Lijst met afkortingen	40

1 Inleiding

Op 25 oktober 2013 tijdens een hoorzitting georganiseerd door SALV en Minaraad presenteerden Joris Relaes, kabinetschef Landbouw en Visserij en Sibylle Verplaetse, raadgever Land, Grond en Mest bij het kabinet Leefmilieu, Natuur en Cultuur de fiches met maatregelen voor het derde Vlaamse Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO III). De adviesvraag met het bijhorende dossier naderhand ontvangen, door op 29 oktober 2013.

Het PDPO III is de Vlaamse invulling van het Europese Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) dat op zijn beurt de tweede pijler van het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) vormt.

In mei 2012 gaf de SALV reeds een uitgebreid advies over de voorstellen van de Europese Commissie inzake de hervorming van het GLB (zowel Pijler 1 als Pijler 2) en in mei/juni 2013 gaven SALV en Minaraad in een gezamenlijke werkstuk reeds advies over de strategische thema's voor het PDPOI III aan de Vlaamse Regering.

In de lijn met dat laatste advies besloten SALV en Minaraad opnieuw de handen in elkaar te slaan om op deze korte tijdspanne en met de ruime waaier aan belanghebbenden aanwezig in beide raden, een adviestraject neer te zetten. Zo werden er in de maand november 8 gezamenlijke werkcommissievergaderingen georganiseerd. Functie van de geagendeerde "cluster" (geel, dondergroen, blauw, roze, lichtgroen en paars) en de wenselijkheid brachten de relevante betrokken beheersdiensten van de Vlaamse overheid een inleidende toelichting, waarna verdere discussie binnen de werkcommissie volgde. Op deze participatieve manier kwam het ontwerpadvies stapsgewijs tot stand.

Het ontwerpadvies zoals voorbereid door de gezamenlijke werkcommissie werd goedgekeurd op de plenaire vergadering van de SALV op 4 december 2013 en op de plenaire vergadering van de Minaraad op 5 december 2013.

Piet Vanthemsche
Voorzitter SALV

Bert De Wel
voorzitter Minaraad

2 Krachtlijnen

Voor de krachtlijnen van dit advies verwijzen de Raden naar het onderdeel “hoofdlijnen” (paragrafen [1] tot en met [8]) van dit advies.

3 Adviestraject

In de lijn met het advies over de strategische thema's besloten SALV en Minaraad opnieuw de handen in elkaar te slaan om op deze korte tijdspanne en met de ruime waaier aan belanghebbenden aanwezig in beide Raden, een adviestraject neer te zetten. Zo werden er in de maand november 8 gezamenlijke werkcommissievergaderingen ingepland. De vergaderingen werden georganiseerd volgens de "clusters" uit de financiële tabel¹.

- cluster geel (fiches 1-5)
- cluster donkergroen (fiches 6-8)
- cluster blauw (fiches 9-14)
- cluster roze (fiche 15 met 27 submaatregelen)
- cluster lichtgroen (fiche 16, 18, 19)
- cluster paars (fiches 20-25)

Functie van de geagendeerde cluster en de wenselijkheid brachten de relevante betrokken beheersdiensten van de Vlaamse overheid een inleidende toelichting, waarna verdere discussie binnen de werkcommissie volgde. Op deze participatieve manier kwam het ontwerpadvies stapsgewijs tot stand (zie Tabel 1).

Tabel 1 - In totaal organiseerden SALV en Minaraad 11 vergaderingen om tot het advies over de maatregelenfiches van PDPO III te komen.

Datum	Vorm	Inhoud / onderwerp
25/10/2013	Hoorzitting	Voorstelling PDPO III
30/10/2013	Werkcommissie	Afstemming
4/11/2013	Werkcommissie	Toelichting cluster "geel"
12/11/2013	Werkcommissie	Toelichting clusters "blauw", "roze" en "licht groen"
19/11/2013	Werkcommissie	Bespreking algemene principes
22/11/2013	Werkcommissie	Bespreking ontwerpadvies cluster "geel"
26/11/2013	Werkcommissie	Bespreking ontwerpadvies clusters "roze" en "licht groen"
27/11/2013	Werkcommissie	Bespreking ontwerpadvies voor clusters "blauw" en "roze".
29/11/2013	Werkcommissie	Bespreking ontwerpadvies
04/12/2013	Raadszitting SALV	Goedkeuring
05/12/2013	Raadszitting Minaraad	Goedkeuring

Tijdens de hoorzitting werd toelichting gegeven door Joris Relaes en Sibylle Verplaetse, waarvoor dank.

¹ Zie onder situering, Vlaamse invulling voor een overzicht van de clusters.

Op korte termijn werden de bij de fiches betrokken ambtenaren bereid gevonden om een toelichting te komen aan de Raden, ook al moesten hiervoor andere plannen opzij gezet worden. In het bijzonder danken de Raden:

- Luc Uytendewilligen en Johan De Schryver, Agentschap voor Landbouw en Visserij, afdeling Structuur en Investerings voor de toelichting rond de cluster “geel”;
- Bert Van Wambeke, Vlaamse Landmaatschappij, voor de toelichting rond de cluster “roze” (beheerovereenkomsten);
- Ward Verhaege en Tom Neels, Agentschap voor Natuur en Bos, voor de toelichting over cluster “lichtgroen”;
- Paul Van Der Sluys, Siegi Absillis, Davy De Dobbeleer (allen Vlaamse Landmaatschappij), Annemie Leys, Evelien Decuypere en Katrien Nys (allen Departement Landbouw en Visserij) voor het aanbieden van toelichtingen die wegens tijdgebrek niet konden doorgaan en voor de schriftelijke antwoorden op onze vragen;
- Patricia De Clercq, Isabelle Magnus en Belinda Cloet, Departement Landbouw en Visserij, voor de antwoorden op onze vele (generieke) vragen.

4 Situering

Gezien het feit dat SALV en Minaraad in 2013 reeds twee adviezen gaven over PDPO III, namelijk het advies over de strategische thema's en het advies over de overgangsregeling voor agromilieumaatregelen, geven de Raden slecht een korte samenvatting van de situering die reeds in de voorgenoemde adviezen werd vermeld. Slechts op die punten waar nieuwe informatie beschikbaar is, wordt een uitgebreide situering gegeven.

4.1 Het Europese kader

4.1.1 Het gemeenschappelijk landbouwbeleid

De basis van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) van de Europese Unie werd gelegd in het oprichtingsverdrag van de Europese Economische Gemeenschap. Het oprichtingsverdrag werd in 1957 ondertekend door de 6 oorspronkelijke lidstaten (België, Nederland, Luxemburg, Frankrijk, Duitsland en Italië) in Rome, vandaar de verkorte naam "Verdrag van Rome". Het gemeenschappelijk landbouwbeleid trad in werking in 1962.

Het verdrag werd in de loop van de tijd verschillende keren aangepast aan de noden van de tijd, maar de doelstelling van het gemeenschappelijk landbouwbeleid bleef ongewijzigd. Vandaag zijn deze doelstellingen terug te vinden in artikel 39 van het Verdrag van Lissabon².

De toegenomen aandacht voor de maatschappelijke rol van de landbouw heeft geleid tot een volwaardig plattelandsbeleid. Naast markt-, prijs- en inkomensbeleid ('eerste pijler'), omvat het GLB sinds Agenda 2000 ook plattelandsbeleid ('tweede pijler'). Het EU-plattelandsbeleid richt zich op innovatie en versterking van de concurrentiekracht, verbreding van landbouwactiviteiten, bevordering van natuurbehoud, milieumaatregelen, verbetering van het waterbeheer en ontwikkeling van voorzieningen voor de plattelandsgemeenschappen en van toerisme en recreatie.

4.1.2 Plattelandsbeleid

Het plattelandsbeleid (= pijler 2 = plattelandsontwikkeling = ELFPO) **is gebaseerd op drie belangrijke verordeningen:** plattelandsverordening, GSK-verordening (de koepel voor het cohesiefonds, ESF, EFRO, EFMZV en ELFPO) en de horizontale verordening (voor pijler 1 en 2 van het GLB). Een groot aantal uitvoeringsbepalingen worden gedelegeerd naar de Europese Commissie via implementing acts en delegated acts. De verschillende fondsen uit het GSK moeten bijdragen aan de Europa 2020-strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei.

Binnen plattelandsontwikkelingen zijn er zes prioriteiten:

1. Bevorderingen van kennistransfer en innovatie in landbouw, bosbouw en plattelandsgebieden.
 - Stimuleren van innovatie en kennisbasis in plattelandsgebieden.
 - Versterken band tussen de land- en bosbouwsector enerzijds en onderzoek en innovatie anderzijds.
 - Stimuleren van levenslang leren, beroepsopleiding en land- en bosbouwsector.
2. Versterking van het concurrentievermogen en rendabiliteit landbouw.
 - Faciliteren van herstructurering van landbouwbedrijven met ernstige structurele problemen.
 - Faciliteren van verjonging van de landbouwsector.
3. Bevorderen organisatie voedselketen en risicobeheer in landbouw.
 - Primaire producenten beter integreren in de voedselketen
 - Steunen van risicobeheer op landbouwbedrijfsniveau.

² Verdrag tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap. Volledige tekst op <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st06655-re01.nl08.pdf>.

4. Herstel, instandhouding, verbetering ecosystemen die aangewezen zijn op land- en bosbouw.
 - Herstellen en in stand houden van biodiversiteit en Europese landschappen.
 - Verbeteren van water- en bodembeheer.
5. Bevorderen van het efficiënt gebruik maken van hulpbronnen en steun aan omslag naar koolstofarme en klimaatbestendige economie.
 - Bevorderen van efficiënter watergebruik in de landbouwsector.
 - Bevorderen van efficiënter energiegebruik in landbouw- en voedingssector.
 - Faciliteren van levering en gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen en van de bio-economie.
 - Reduceren van stikstofdioxide en de methaanuitstoot door landbouw.
 - Bevorderen van koolstofopslag in de land- en bosbouwsector.
6. Bevorderen van sociale inclusie, armoedebestrijding en economische ontwikkeling van plattelandsgebieden.
 - Faciliteren van diversifiëring, creatie van nieuwe kleine ondernemingen, werkgelegenheid.
 - Stimuleren van de plaatselijke ontwikkeling in plattelandsgebieden.
 - Verbeteren van toegankelijkheid, gebruik en kwaliteit van ICT in plattelandsgebieden.

Naast de 6 prioriteiten bevat het plattelandsbeleid ook 3 horizontale doelstellingen, namelijk innovatie, milieu en klimaat.

Op 25 oktober 2013 bereikten het Europees Parlement, de Raad en de Europese Commissie een politieke overeenkomst over: “Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on support for rural development by the European Fund for Rural development (EAFRD)”.

Elke lidstaat moet een nationaal programma voor plattelandsontwikkeling opstellen voor zijn hele grondgebied, een set van regionale programma's of een combinatie van beide. Wanneer gekozen wordt voor regionale programma's dient ook een nationaal overkoepelend netwerk voorzien te worden. De nationale of regionale programma's bevatten een selectie van de mogelijke maatregelen die opgenomen zijn in de verordening (zie verder). Het al dan niet opnemen van maatregelen is aan een aantal voorwaarden onderworpen:

- De maatregelen van ELFPO worden steeds gedeeltelijk gefinancierd door de Europese Unie en gedeeltelijk door de lidstaat (cofinanciering). De enveloppe voor ELFPO bedraagt 84 936 miljoen euro voor het volledige programma. Lidstaten dienen een vast cofinancieringspercentage te kiezen voor alle maatregelen tussen 20 en 53%. In Vlaanderen werd de keuze gemaakt voor een vast cofinancieringspercentage van 50%.
- Lidstaten en regio's moeten hun inspanningen voor agro-milieu-klimaat uit de periode 2007-2013 minstens bestendigen en dienen minimaal 30% van het budget van ELFPO te spenderen aan mitigatie van en adaptatie aan de klimaatverandering, biodiversiteit, efficiënt gebruik van hulpbronnen, bodem-, water- en landbeheer. Deze steun kan gegeven worden via agro-milieu-klimaat, biologische landbouw, betalingen aan gebieden met natuurlijke of andere specifieke handicaps, bosmaatregelen, betalingen voor Natura 2000-gebieden en milieugebonden investeringen.
- Lidstaten en regio's moeten de verbanden tussen de geïdentificeerde noden, de doelen en de keuze aan maatregelen verduidelijken.
- De maatregelen moeten consistent en compatibel zijn met de steun aan andere maatregelen binnen het GLB.

De mogelijke maatregelen voor ELFPO zijn de volgende:

- Maatregelen met betrekking tot verschillende EU-prioriteiten
 - Art. 16 – bedrijfsadviessystemen

- Art. 18 – investeringen in fysische activa
- Art. 20 – bedrijfsontwikkeling
- Art. 36 – samenwerking
- Art. 42-45 – LEADER
- Maatregelen met betrekking tot het stimuleren van kennisoverdracht en innovatie in landbouw, bosbouw en plattelandsgebieden
 - Art. 15 – Kennisuitwisseling en informatieacties
 - Art. 27 – Investerings in nieuwe bosbouwtechnieken en in het verwerken, mobiliseren en marketing van bosbouwproducten
- Maatregelen met betrekking tot het bevorderen van de competitiviteit van alle types van landbouw en het bevorderen van de leefbaarheid van landbouwbedrijven
 - Art. 17 – kwaliteitsschema's voor landbouwproducten en voedingswaren
 - Art. 32-33 – betalingen voor gebieden met natuurlijke of andere specifieke handicaps
- Maatregelen met betrekking tot het promoten van de organisatie van de voedselketen en risicobeheer in de landbouw
 - Art. 19 – herstellen van het landbouwproductieareaal beschadigd door natuurrampen en catastrofes en introduceren van gepaste preventieacties
 - Art. 25 – preventie en herstel van schade aan bossen door bosbranden, natuurrampen en catastrofes
 - Art. 28 - opzetten van producentengroepen
 - Art. 34 – dierenwelzijn
 - Art. 37 – risicobeheer
 - Art. 38 – oogst-, dieren- en plantenverzekering
 - Art. 39 – mutueel fonds voor dier- en plantenziektes en milieu-incidenten
 - Art. 40 – inkomensstabilisatie-instrument
- Maatregelen met betrekking tot herstel, bewaren en verbeteren van ecosystemen afhankelijk van landbouw en bosbouw en promoten van efficiënt gebruik van hulpbronnen en ondersteunen van de shift naar een koolstofarme en klimaatbestendige economie in de landbouw-, voedings- en bosbouwsector
 - Art. 22 – investeringen in de ontwikkeling van bosbouwgebieden en verbetering van de leefbaarheid van bossen
 - Art. 23 – bebossing en creëren van beboste terreinen
 - Art. 24 – vestigen van boslandbouwsystemen
 - Art. 26 – investeringen in de verbetering van de veerkracht en milieuwaarde van bosecosystemen
 - Art. 29 – agro-milieu-klimaat
 - Art. 30 – biologische landbouw
 - Art. 31 – betalingen in het kader van Natura 2000 en Kaderrichtlijn Water
 - Art. 35 – bos-milieu en klimaatdiensten en bosbehoud
- Maatregelen met betrekking tot het bevorderen van sociale inclusie, armoedebestrijding en economische ontwikkeling van landbouwgebieden
 - Art. 21 – basisdiensten en dorpskernvernieuwing in plattelandsgebieden
 - Art. 42 – 45 – LEADER

Tegenover de versie die besproken werd voor het SALV-advies over het GLB³ verdwenen een aantal maatregelen of delen van maatregelen uit het ontwerp van verordening. Het gaat meer bepaald om:

- Art. 45 – bedrijfskosten en animatie (LEADER)
- Art. 54 – Europees evaluatienetwerk voor plattelandsontwikkeling
- Art. 56 – prijs voor innovatieve, lokale samenwerking in plattelandsgebieden

³ SALV. Advies over de voorstellen voor het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid 2014-2020. 25 mei 2012

4.2 De Vlaamse invulling

In België behoort landbouw en plattelandsbeleid tot de bevoegdheid van de gewesten. Bijgevolg wordt het ELFPO vertaald in twee regionale programma's, een voor het Vlaams Gewest (Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling, PDPO) en een voor het Waals Gewest. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest stelt geen programma voor plattelandsontwikkeling op.

Voor een uitgebreide beschrijving van het Vlaamse beleidskader verwijzen de Raden naar het gemeenschappelijk advies van juni/juli 2013 over de strategische thema's voor PDPO III.

Het Vlaamse programma wordt opgevat als een reeks fiches die de maatregelen van het PDPO bevatten. Elke maatregel kreeg ook een budget (aan 50% cofinanciering) toegewezen. Onderstaande financiële tabel geeft een overzicht van deze fiches en het bijhorende bedrag. De fiches zelf worden in de tabel (zie onder) ingedeeld per cluster:

- cluster geel (fiches 1-5)
- cluster donkergroen (fiches 6-8)
- cluster blauw (fiches 9-14)
- cluster roze (fiche 15 met 27 submaatregelen)
- cluster lichtgroen (fiche 16, 18, 19)
- cluster paars (fiches 20-25)

Vlaanderen krijgt 52,15% van de Belgische enveloppe voor plattelandsprogramma's. Op 21 november 2013 maakte minister-president Kris Peeters via een persmededeling bekend dat de totale Belgische enveloppe voor plattelandsprogramma's 551 790 759 euro bedraagt waarvan 287 758 881 euro voor Vlaanderen bestemd is. Dit bedrag is iets hoger dan het bedrag dat in onderstaande financiële tabel vermeld wordt (287 616 926 euro).

Tabel 2 - Financiële tabel voor alle 25 ontwerp PDPO fiches met voorziene ELFPO-middelen (EUR) ingedeeld volgens "cluster" geel, donkergroen, blauw, roze, lichtgroen en paars (bron: onderdeel van het adviesdossier zoals overgemaakt aan SALV en Minaraad op 28 oktober 2013)

Nr. fiche	Maatregel	Submaatregelen/Acties	Effectieve verdeling PDPOIII enveloppe
			ELFPO (aan 50% cofinanciering)
1a	Overnamesteun voor jonge landbouwers		17.496.644
1b	Nieuwe starters in de landbouw		700.000
2	Niet-productieve investeringen op het lddbedrijf		1.800.000
3	Steun aan de investeringen op het landbouwbedrijf		140.300.118
4	Projectsteun voor innovaties in de landbouw- en de agrovoedingssector		10.000.000
5	Investeringssteun voor de verwerking en afzet van land- en tuinbouwproducten		3.500.000
6	Bedrijfsadviesdiensten		4.278.000
7	Steun voor oprichting van producentenorganisaties		500.000
8	Risicobeheer in land- en tuinbouw		2.000.000
Nvt	<i>Deelname aan voedselkwaliteitsregeling (grondwitloof, tafeldruif, bio) - uitdovend - staatssteun</i>		0
Nvt	<i>Promotie voedselkwaliteit - uitdovend - staatssteun</i>		0
9	Demonstratieprojecten		2.390.826
10	EIP: Operationele groepen		500.000
11	Steun voor opleiding in de landbouw (Naschoolse vorming)		8.750.000
12	Agro-milieumaatregelen	AMM - Teelt van vlinderbloemigen	5.331.259
		AMM - Teelt van vlas en hennep	1.500.000
		AMM - Mechanische onkruidbestrijding	4.005.016
		AMM - Verwarringstechniek in de fruitteelt	3.764.127
		AMM - Behoud lokale veerassen	1.782.707
nvt	<i>AMM: 214-E sierteelt (uitdovend)</i>		459.500
13	Biologische productie: ha-premie		3.380.345
14	Introductie van boslandbouwsystemen		250.000
nvt	<i>212- vergoeding natuur buitend N2000 (uitdovend)</i>		0
nvt	<i>213 - vergoeding natuur binnen N2000 (uitdovend)</i>		0
15	VLM-beheerovereenkomsten (art. 29)	1 - ontwikkeling soortenrijk grasland	36.982.980
		2 - instandhouding soortenrijk grasland	
		3 - uitstel maaidatum	
		4 - uitstel beweidingsdatum 20 mei	
		5 - standweide 15 juni	
		6 - kuikenweide	
		7 - faunavoedselgewas	
		8 - erosiestrook	
		9 - erosiedam uit plantaardig materiaal	
		10 - strategisch gelegen grasland	
		11-bufferstrook	
		12 - vluchtstrook	

		13 - aanleg faunastrook	
		14 - faunastrook	
		15 - aanleg faunastrook plus	
		16 - faunastrook plus	
		17 - bloemenstrook	
		18 - onderhoud haag	
		19 - onderhoud kaphaag	
		20 - onderhoud (struweel)heg	
		21 - onderhoud houtkant	
		22 - onderhoud knotbomen	
		23- omvormingsbeheer houtkanten	
		24 - fosfaatuitmijning	
		25 - waterkwaliteit	
		26 - verminderde bemesting akkerland	
		27 - verminderde bemesting grasland	
nvt	216- inrichtingsmaatregelen ikv KRW (uitdovend)		0
16	Bebossing		
17	Ecologische bosfunctie		
18	Herbebossing		
19	Opmaak natura 2000 plannen	1 natuurinrichting	10.069.462
		2 1-mal. Inr. Reserv.	
		4 natuurproject	
		4 nt gereglementeerde	
20	Versterken omgevingskwaliteit en vitaliteit van het platteland		10.706.194
21	Opmaak lokale ontwikkelingsstrategieën (LEADER)		150.000
22	Uitvoering lokale ontwikkelingsstrategieën (LEADER)		10.913.963
23	Samenwerkingsprojecten (LEADER)		916.000
24	Werking Plaatselijke Groepen (LEADER)		2.401.632
25	Plattelandsontwikkeling door samenwerking		250.000
nvt	Technische Bijstand (incl. Vlaams Ruraal Netwerk)		2.538.153
	<i>Uitdovende maatregelen Lv agromillieu</i>		0
	<i>uitdovende maatregelen VLM BO</i>		0
	<i>uitdovend ALBON</i>		0
TOTAA L			287.616.926

Op 21 november 2013 kregen de Raden nog een bijkomende tabel (zie onder) betreffende de begroting van fiche 15. Bij maatregelen uitgedrukt in lopende meter en aantal bomen staat geen EU bedrag (wegens een laag bedrag), een deel van de EU-cofinanciering zal echter wel naar deze maatregelen gaan. Naast de middelen in deze tabel is er ook nog 15 miljoen euro voorzien van de nog lopende beheerovereenkomsten uit PDPO II.

Tabel 3 - Detailbegroting fiche 15 met voorziene ELFPO-middelen (EUR) voor de nieuwe verbintenissen bij de 27 submaatregelen (bron: overgemaakt door VLM aan SALV en Minaraad op 21 november 2013)

Actie	Actie (submaatregel)	Target PDPOIII		z
		Afmetingen		
1	Ontwikkeling soortenrijk grasland	500,00	ha	432.000,00 €
2	Instandhouding soortenrijk grasland	250,00	ha	216.000,00 €

3	Uitstellen maaidatum 15/22 juni	900,00	ha	810.000,00 €
4	Uitstel beweidingsdatum 20 mei	150,00	ha	54.435,00 €
5	Standweide 15 juni	150,00	ha	128.250,00 €
6	Kuikenweide	150,00	ha	128.250,00 €
7	Faunavoedselgewas	600,00	ha	750.000,00 €
8	Erosierand	500,00	ha	585.000,00 €
9	Erosiedam	5.000,00	m	0,00 €
10	Aanleg strategisch grasland	200,00	ha	231.000,00 €
11	Bufferrand	250,00	ha	292.500,00 €
12	Vluchtstrook	250,00	ha	219.375,00 €
13	Aanleg faunastrook	550,00	ha	609.000,00 €
14	Faunastrook	750,00	ha	885.000,00 €
15	Aanleg faunastrook plus	750,00	ha	939.000,00 €
16	Faunastrook plus	1.000,00	ha	1.170.000,00 €
17	Bloemenrand	1.000,00	ha	1.215.000,00 €
18	Onderhoud haag	300.000,00	m	0,00 €
19	Onderhoud kaphaag	25.000,00	m	0,00 €
20	Onderhoud struweelheg	125.000,00	m	0,00 €
21	Onderhoud houtkant	120,00	ha	225.000,00 €
22	Onderhoud knotbomenrij	10.000,00	boom	0,00 €
23	Omvormingsbeheer houtkant	25,00	ha	50.850,00 €
24	BO waterkwaliteit	23.000,00	ha	12.005.000,00 €
25	Fosfaatuitmijning	600,00	ha	630.000,00 €
26	Verminderde bemesting akkerland	500,00	ha	585.000,00 €
27	Verminderde bemesting grasland	500,00	ha	438.750,00 €
				22.599.410,00 €

Alle fiches zijn op dezelfde manier opgesteld:

Hoofding met fichennummer, naam van de maatregel, conceptuele beheersdienst, datum en versienummer.

1. Algemene voorwaarden
2. Specifieke beschrijving per maatregel
 1. Rechtsbasis & rationale
 2. Bijdrage tot focusgebieden
 3. Contribution to cross-cutting objectives
 4. Toepassingsgebied, type en niveau van steun
Eventueel onderverdeeld in sub-maatregelen
 5. Bijkomende informatie voor de maatregel
 6. Indicatoren
 7. Financiële informatie
 8. Verifieerbaarheid en beheersbaarheid (art. 69) en –indien relevant- de methodologie voor berekening steunbedrag
 9. Andere belangrijke opmerkingen
3. Overgangsmaatregelen

4.3 Relevante voorgaande adviezen van SALV en Minaraad

4.3.1 SALV en Minaraad: advies over de strategische thema's voor PDPO III

Op respectievelijk 28 juni 2013 en 4 juli 2013 gaven SALV en Minaraad een gezamenlijk advies over de strategische thema's voor PDPO III. De krachtlijnen van dit advies waren:

De Raden stellen vast dat de gekozen thema's, op hoofdlijnen, aansluiten bij de standpuntennota van de Europese Commissie, de voorgestelde prioriteiten van ELFPO en het Pact 2020. In de strategische nota zijn echter geen rechtstreekse verwijzingen naar deze documenten terug te vinden. Het is volgens de Raden aangewezen om ook de onderbouwing van de strategische keuzes te communiceren. De Raden stellen ook vast dat de nota vrij vaag en abstract blijft over de invulling van de gekozen strategische thema's. Daarenboven merken de Raden dat bepaalde aspecten en doelgroepen ontbreken. De strategische thema's dienen geduid te worden in een breder verhaal van de verdere verduurzaming van de Vlaamse landbouw, de bosbouwsector en het platteland. De Raden wijzen hierbij, naast andere mogelijkheden, op de rol van biologische landbouw als incubator voor verduurzaming en innovatie.

Betrek ook andere plattelandsactoren in win-winsituaties met de land- en tuinbouwers op het platteland. Daarnaast vragen de Raden om afstemming te zoeken met andere Vlaamse en Europese beleidsplannen en fondsen. Voor de coördinatie van de structuurfondsen in Vlaanderen pleiten de Raden voor het oprichten van een Vlaams coördinatiemechanisme. De Raden merken op dat het ELFPO klimaat als horizontaal thema meeneemt en vragen om dit ook te doen doorheen PDPO III.

De Raden erkennen de noodzaak om in te zetten op jonge landbouwers en waarderen dat hieromtrent een volwaardig strategisch thema ontwikkeld werd. De Raden vragen om de knelpunten voor jonge landbouwers maximaal weg te werken, ook deze van buiten de sector en om te voorzien in een gedegen begeleiding en opleiding voor jonge landbouwers.

Wat investeren in innovatie en opleiding betreft, menen de Raden dat innovatie in ruime zin bekeken moet worden, er moet met andere woorden ingezet worden op technologische, sociale, ecologische en economische innovatie als antwoord op de uitdagingen waarvoor de landbouw en het platteland staan. Wanneer het landbouwinnovatie betreft dient het onderzoek en ontwikkeling te gebeuren in wisselwerking met de landbouwsector. De Raden bevelen ook aan om opleidingen zowel qua inhoud als qua doelgroep ruim te bekijken.

Binnen het thema "focussen op verhogen van de weerbaarheid en verduurzaming" merken de Raden volgende elementen op:

- Het is voor de Raden onduidelijk hoe het PDPO ingezet zal worden voor Natura 2000, ze vragen om het fonds gericht in te zetten conform de aanbevelingen in het Minaraad advies 2012|77⁴, en vragen om ook investeringssteun te voorzien voor het verbeteren van de milieukwaliteit van Natura 2000 gebieden.
- De Raden merken op dat duurzaamheid in het thema "focussen op verhogen van de weerbaarheid en verduurzaming" wordt opgesplitst in externe en interne duurzaamheid. Dit is artificieel volgens de Raden.
- De Raden vragen om in te zetten op een efficiënt gebruik van hulpbronnen en om de opstart van producentenorganisaties te steunen.
- De Raden achten een investeringsbeleid dat gekoppeld is aan het distance-to –target-principe een goede strategie om de weerbaarheid en verduurzaming van de sector te verwezenlijken. Binnen de Raden zijn er verschillende visies omtrent de concrete invulling

⁴ Minaraad, Instrumenten van natuur- en bosbeleid i.f.v. instandhoudingsdoelstellingen, 25 oktober 2012. Verder het advies "instrumentenmix" genoemd.

van een dergelijk investeringsbeleid en met name in welke sectoren dit beleid kan ingezet worden.

- De Raden vragen om in PDPO III collectieve beheerovereenkomsten te voorzien.

Wat het vierde strategische thema (versterken van de kwaliteit en vitaliteit van het platteland) betreft menen de Raden dat het een goede zaak is om de middelen te focussen op de prioritaire maatregelen en gemeenten, als is het onduidelijk op welke basis de criteria voor plattelandsgemeenten werden bepaald. De Raden merken op dat de relatie stad-platteland in de strategische nota ontbreekt en vragen daarom om van deze relatie een horizontaal thema te maken en hier ook werk van te maken in andere structuurfondsen. Ook vragen de Raden om in te zetten op diversificatie, toerisme, landschap en streekidentiteit.

De Raden vragen tenslotte om, in lijn met de betrokkenheid bij de strategische thema's, eveneens betrokken te worden bij de uitwerking van de maatregelen en het vaststellen van de budgetverdeling betreffende PDPO III, rekening houdend met de definitieve besluiten over de ELFPO prioriteiten op Europees niveau.

4.3.2 *SALV en Minaraad: Advies over de overgangsregeling voor agromilieumaatregelen van het PDPO*

Op respectievelijk 17 en 18 oktober 2013 gaven Minaraad en SALV een gezamenlijk advies over de overgangsregeling voor agromilieumaatregelen van het PDPO III. In dit advies deden de Raden twee uitspraken over het volledige maatregelenpakket van PDPO III:

Het is onduidelijk waarom twee maatregelen niet meer zullen opgenomen worden in PDPO III. De Raad stelt vast dat twee maatregelen, namelijk "verminderen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in de sierteelt" en "behoud van variëteiten van hoogstamboomgaarden" (waarschijnlijk) niet verdergezet worden.

Anderzijds staat in de bisnota aan de Vlaamse regering: "Niettegenstaande het feit dat de maatregelen in de huidige vorm en in de PDPO-context niet zullen worden verdergezet, zal er bekeken worden of bijkomende/nieuwe initiatieven nodig zijn om de beoogde milieu-doelstellingen te bereiken. De budgettaire impact hiervan (vanaf 2015) zal becijferd en voorgelegd worden in een volgende besluit."

De Raden zullen het schrappen van deze maatregelen en het eventueel verderzetten in een ander systeem bekijken in het licht van het volledige maatregelenpakket van PDPO III.

De Raden vragen dat voor nieuwe verbintenissen afgesloten in 2014 voor de biologische productiemethode ook de nodige continuïteit en zekerheid voor de landbouwers gegarandeerd wordt. De Raden zullen ook deze maatregel verder bekijken in het licht van het volledige maatregelenpakket van PDPO III.

4.3.3 *Overige relevante adviezen van SALV en Minaraad*

- Advies over de wetgevende voorstellen voor het Gemeenschappelijk landbouwbeleid. SALV, 25 mei 2012
- Advies over het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling 2007-2013. SERV en Minaraad, 20 september 2006
- Advies over de instrumenten van natuur- en bosbeleid in het kader van instandhoudingsdoelstellingen. Minaraad.

Voor een beknopte beschrijving van deze adviezen verwijzen de Raden naar het advies over de strategische thema's voor PDPO III.

5 Algemene appreciatie

5.1 Hoofdpijnen

Gedurende de bespreking van de maatregelenfiches kwamen de Raden tot een lijst van acht hoofdpijnen voor het advies, welke hieronder worden opgesomd. Voor sommige hoofdpijnen wordt voor het concrete advies verwezen naar de desbetreffende cluster.

[1] De relatie tussen de PDPO-fiches en de strategische thema's ontbreekt. De raden vragen zich af waartoe de strategische thema's werden opgesteld en of de ambities van de strategische thema's nu ook effectief worden ingevuld. Bij de verschillende fiches had bijvoorbeeld kunnen aangegeven worden aan welk(e) strategisch(e) thema('s) invulling gegeven werd.

[2] Bewaak de integrale duurzaamheid van het investeringsbeleid. *Zie cluster "geel", paragraaf [16]*

[3] Verzeker de effectiviteit van het programma. Het programma moet garanderen dat deze middelen ook effectief bijdragen aan de beoogde doelstellingen. Daartoe moeten de maatregelen doelgerichter en efficiënter ingezet worden. Er moet over gewaakt worden dat er voldoende middelen voorzien worden voor een correcte begeleiding en resultaatsopvolging, met verhoogde aandacht voor draagvlakverbreding en betrokkenheid van plattelandsspelers en het grote publiek.

[4] De Raden vragen om een open focus richting de verschillende plattelandsactoren binnen het ELFPO te behouden. *"In de eerste plaats denken de Raden hierbij aan maatregelen die de economische functie van bossen, de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen en de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water en recreatieve en toeristische ontsluiting van het platteland te stimuleren. Voorwaarde is wel dat de vernoemde verbreding coherent en compatibel is met de land- en tuinbouw die zijn activiteiten moet kunnen blijven ontplooien."* (paragraaf [10] uit SALV en Minaraad advies strategische thema's). De Raden zullen verder in dit advies aangeven in welke fiches economische bosbouw en andere actoren dienen te worden opgenomen worden als doelgroep. Economische bosbouw is die bosbouw die een bepaald inkomen behaalt uit de bosbouwactiviteiten. De Raden vragen hiervoor in de Vlaamse besluitvorming criteria uit te werken en wensen hierbij betrokken te worden.

[5] Budget en budgetverdeling:

1. De Raden vragen om 50% van de Europese middelen voor beheerovereenkomsten in te zetten voor natuurgerichte beheerovereenkomsten (zie paragraaf [73]).
2. De Raden vragen om voldoende middelen voor de bossector te voorzien. De Raden merken op dat slechts een zeer beperkt deel van de middelen wordt voorzien voor de bosbouw (slechts 2 fiches en slechts 1% van de middelen). Volgens de Europese strategie voor de bossector (*A new EU Forest Strategy: for forest and forest based sector*) moeten de belangrijkste middelen (90%) voor de bossector uit het ELFPO komen. De Raden stellen vast dat momenteel 5,4 miljard euro van de ELFPO-middelen aan bosbouw gespendeerd worden in Europa. In Vlaanderen is het aandeel van de bossector in het PDPO te beperkt om aan de Europese strategie te voldoen.

[6] De Raden menen dat een uitgewerkte fiche 26 "technische bijstand" ontbreekt. Deze fiche zou verdere informatie moeten geven over de technische bijstand aangezien deze info momenteel ontbreekt. Raden vinden deze informatie nochtans zeer belangrijk om de uitvoering en het management van het programma te kunnen beoordelen. Binnen deze 26ste fiche zou onder meer weergegeven moeten worden op welke manier het programma kan bijgestuurd worden. (zie volgende paragraaf)

[7] Maak bijsturing van het programma in functie van de doelstellingen mogelijk. De Raden vragen om helder te rapporteren over de (tussentijdse) bereikte resultaten aan het comité van toezicht. Verder vragen de Raden om in de mid term review specifieke aandacht te geven aan de resultaten

van een aantal doelstellingen en maatregelen (zie hieronder en paragrafen [18] en [81]) op basis waarvan –indien nodig– een weloverwogen bijsturing van het programma kan volgen in het licht van de beoogde doelstellingen en resultaten, weliswaar met respect voor de reeds afgesloten overeenkomsten.

Voor de rapportering kan gebruik gemaakt worden van het Europees ontwikkelde monitoringssysteem en de gegevens die daartoe door de administratie (departement LV) permanent verzameld worden.

Het pakket maatregelen in PDPO III legt een sterke focus op biodiversiteit, landschap en realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. De Raden vragen om in het kader van de mid term review bijzondere aandacht te besteden aan de bijdrage van de maatregelen (in het bijzonder maatregelenfiches 2, 12, 14, 15, 16, 18, 19) aan de realisatie van de instandhoudingsdoelstelling en de biodiversiteitsdoelen. Daarbij vragen de Raden dat op basis van deze evaluatie het programma en de inzet van de middelen kunnen bijgesteld worden om de effectiviteit van het pakket te verhogen, ook hier weer met respect voor de afgesloten contracten. De Raden vragen bovendien om hier bij betrokken te worden.

[8] De Raden menen dat een overkoepeld plattelandsbeleid essentieel is om de coherentie tussen de verschillende programma's, plannen, fondsen en dergelijke te verduidelijken en om overlap te voorkomen. De Raden stellen vast dat er weinig tot geen samenhang is tussen de verschillende plattelandsinitiatieven. De Raden merkten in het advies over de strategische thema's reeds op dat er afstemming nodig was tussen PDPO III en andere structuurfondsen (EFRO, ESF), het Pact 2020, het plattelandsfonds en het actieprogramma voor het plattelandsbeleidsplan. De Raden stellen nu vast dat er ook een aantal maatregelen uit het PDPO worden gehaald en worden gefinancierd met staatssteun (bv. ecologische bosfunctie).

Door de grote hoeveelheid aan parallel bestaande kaders is het voor verschillende actoren onduidelijk waar middelen vandaan komen (vb. gemeenten kunnen beroep doen op PDPO, plattelandsfonds, EFRO; middelen van bossen zitten bij PDPO, staatssteun, etc.) en welk beleidsdomein het budget voorziet.

5.2 Procesverloop

[9] De Raden waarderen de geboden betrokkenheid door middel van dit advies bij de maatregelenfiches, alvorens ze worden voorgelegd aan de Vlaamse Regering. De Raad meent dat deze adviesvraag op een juist moment in het beleidsproces komt omdat de beleidskeuzes nog moeten genomen worden, waardoor een reële participatie van de belanghebbenden uit de SALV mogelijk gemaakt wordt.

[10] De Raden merken op dat de onderbouwing van de voorgestelde maatregelen ontbreekt. Door het (tijdig) aanleveren van de onderbouwing, zoals de ex-ante evaluatie en het vele studiewerk dat door de administraties gebeurde als voorbereiding van de fiches, hadden de Raden dat werk kunnen benutten en de gemaakte keuzes beter kunnen begrijpen en beoordelen. De Raden wijzen onder andere op:

- het ontbreken van de berekening van de bedragen voor beheerovereenkomsten, agro-milieumaatregelen en de bio-hectarepremie;
- het feit dat de Raden op 19 november 2013 in de pers moesten vernemen dat de ex-ante evaluatie gepubliceerd was;
- de plan-MER tijdens het adviesproces niet beschikbaar was.

De Raden zijn bovendien van mening dat evaluaties en stakeholderconsultaties, zoals verplicht door Europa, een waardevolle bijdrage leveren aan een nieuw programma en dat deze dus ook zo optimaal mogelijk gebruikt dienen te worden.

[11] De Raden vinden het positief dat alle maatregelenfiches op dezelfde manier werden opgesteld, dit maakt het mogelijk om op een snelle manier informatie terug te vinden in de fiches.

[12] De Raden wensen op een pro-actieve manier betrokken te worden bij de verdere uitwerking van het PDPO III. In de eerste plaats denken de Raden hierbij aan een transparante feedback op het voorliggende advies, maar ook aan de betrokkenheid bij de uitvoeringsbesluiten waarin de verschillende fiches zullen geconcretiseerd en geoperationaliseerd worden;

6 Cluster “geel”

Cluster “geel” omvat 6 fiches met als doelgroep landbouwers, groepen van landbouwers of bedrijven uit de agro-voedingssector die op één of andere manier willen investeren of innoveren. De maatregelen van deze cluster worden beheerd door het Agentschap voor Landbouw en Visserij, afdeling Structuur en Investerings.

6.1 Bemerkingen met betrekking tot meerdere maatregelen uit cluster “geel”

[14] De Raden stelden reeds⁵ dat “het investeringsbeleid een belangrijke rol kan spelen in het realiseren van de weerbaarheid en verduurzaming van de landbouw. [...] De steun aan landbouwers uit het PDPO moet georiënteerd worden op een innovatieve, milieuvriendelijke en productieve landbouw, die de realisatie van de maatschappelijke doelstellingen op een efficiënte manier nastreeft.” Dankzij stimulerende investeringssteun kunnen levensvatbare bedrijven zichzelf economisch versterken en tegelijkertijd versneld invulling geven aan de maatschappelijke vragen op vlak van milieu, arbeidsomstandigheden, dierenwelzijn, etc.

[15] De overheid dient met investeringssteun te sturen door te bepalen welke investeringen in aanmerking komen voor steun en hoe die investeringen bijdragen aan verschillende plandoelstellingen waaronder instandhoudingsdoelstellingen, waterkwaliteitseisen en dierenwelzijn. De Raad meent dat hierbij het distance-to-target-principe van toepassing is, zoals ook reeds aangehaald werd in het advies van de Raden over de strategische thema’s:

“Een dergelijk principe vertrekt vanuit objectieve en transparante criteria die gekoppeld zijn aan beleidsindicatoren. Het ondersteunt net die investeringen die het meest bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen. Hoe verder de indicator zich bevindt van de doelstelling, hoe hoger de prioriteit, wat resulteert in een hogere investeringssteun en een hogere investeringsprioriteit, zonder de inzet op quick-wins in het kader kost-effectiviteit te verwaarlozen.”

[16] Verzeker de integrale duurzaamheid van de investeringssteun. Een investering die steun ontvangt in het kader van fiche 3 dient een bijdrage te leveren aan duurzaamheid in al zijn facetten (economisch, sociaal en milieu). De Raden vragen met andere woorden om niet alleen de duurzaamheid van het gesteunde deel van de investering af te toetsen, maar ook van de globale investering.

[17] Investeringssteun mag, in zijn geheel, geen stijging van de milieudruk veroorzaken. MIRA 2012 stelt *“Tussen 2000 en 2008 nam de milieudruk van de landbouw sterker af dan de omvang van de activiteiten, uitgedrukt als productiewaarde. Schaalvergroting, milieumaatregelen en de sinds 2000 dalende veestapel bepalen de dalende trend van de emissies. Na 2008 steeg de milieudruk weer voor energieverbruik, broeikasgassen en fijn stof bij een stijgende productiewaarde. De verzurende emissie en de fosforbelasting van het oppervlaktewater stagneerden.”*

De Raden vragen dat het sturend vermogen van het VLIF aangewend wordt om de milieudruk te laten dalen. Daarom moet in elk investeringsdossier het aspect daling van de milieudruk en de parameter gebied meegenomen worden bij de elementen in de goedkeuring van het dossier. Het is eveneens aangewezen dat voornoemde aanneembaar gemaakt wordt door aanvrager van het investeringsdossier.

[18] De Raden wijzen op het belang van monitoren en tussentijds evalueren van de investeringssteun. Zie paragraaf [7].

Een van de belangrijke elementen bij evaluatie van deze cluster is na te gaan of de milieudruk op Vlaams en gebiedsniveau effectief daalt door deze maatregelen. Daarnaast wordt er momenteel werk gemaakt van een Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) tegen 2016. Bij een mogelijke

⁵ Advies strategische thema’s PDPO III.

bijstelling van het programma na de mid term evaluatie vragen de Raden ook rekening te houden met de bepalingen en voorwaarden die in deze PAS vastgelegd worden.

6.2 Overnamesteun voor jonge landbouwers / nieuwe starters in de landbouw

nummer	verordening	financiën	
1a	Art. 20	EAFRD	EUR 18 196 644,00
		Staatssteun	EUR 0,00
		Totale investeringskost (publiek + privaat)	EUR 180 000 000,00
nummer	verordening	financiën	
1b	Art. 20	EAFRD	EUR 700 000,00
		Staatssteun	EUR 0,00
		Totale investeringskost (publiek + privaat)	EUR 9 300 000,00

[19] De Raden ondersteunen de verderzetting van de maatregel “overnamesteun voor jonge landbouwers”. De Raden wezen reeds meermaals op de problematiek van de jonge landbouwers en vragen dan ook om hier, ook buiten het PDPO, de nodige aandacht aan te blijven besteden.

[20] De Raden vragen om het steunpercentage uit PDPO II voor jonge overnemers (50%) te behouden. Verjonging van de sector is een prioriteit in zowel de beleidsnota als de strategische thema’s van het PDPO III. De Raden stellen dat een verlaging van het percentage van 50 naar 20% niet in lijn is met deze ambitie.

[21] De Raden vinden het positief de maatregel “nieuwe starters in de landbouw” ondersteuning geeft aan ‘bedrijven die starten met nieuwe producties (teelten), alternatieve vormen (versus gangbare) van productiemethodes en commercialisatiestructuren of actief zijn op bedrijven die traditioneel geëxploiteerd worden in bijberoep of verbonden zijn met diverse vormen van diversificatie.’ De Raden onderschrijven ook de motivatie van deze nieuwe maatregel ‘Omdat de beoogde bedrijven en bedrijfstvormen globaal goed scoren inzake duurzaamheid en diversificatie van activiteiten op het platteland, is een specifieke maatregel verantwoord.’

[22] De nieuwe maatregel “nieuwe starters in de landbouw” komt tegemoet aan voorgaande vragen van de Raden, maar de Raden hebben enkele bemerkingen. De Raden:

- vragen om de leeftijdsgrens van 40 jaar, zoals voorzien in fiche 1a, ook op deze maatregel toe te passen;
- vragen om de periode, die momenteel twee jaar bedraagt, om het minimale landbouwinkomen te bereiken flexibeler in te vullen.

[23] De Raden vragen een oplossing voor jonge starters in de glastuinbouw zodat zij ook toegang hebben tot vestigingssteun.

Glastuinbouwbedrijven worden zelden overgenomen. Oude bedrijven voldoen immers niet meer aan de eisen van een modern glastuinbouwbedrijf, bijvoorbeeld op het vlak van energie en arbeidscomfort. Vaak start men met een volledig nieuw bedrijf. Aangezien men dus geen overname of aankoop doet van een bestaand bedrijf, loopt men als jonge starters in de glastuinbouw de door Europa geboden mogelijkheden inzake overnamesteun mis. Noodgedwongen vragen jonge starters

vaak aan overlaters (meestal familiaal) om een nieuw bedrijf op te richten om het vervolgens met overnamesteun te kunnen overnemen.

De introductie van de nieuwe maatregel 'nieuwe starters in de landbouw' komt tegemoet aan de vraag van de Raden. De Raden stellen echter vast dat deze jonge starters in de glastuinbouw geen beroep kunnen doen op de mogelijkheden geboden in de fiche 'Nieuwe starters in de landbouw'. De economische omvang (uitgedrukt in bruto bedrijfsresultaat) wordt hier immers beperkt tot maximum 50 000 euro. De Raden menen dat een specifieke maatregel voor deze starters gewenst is.

Bij de selectiecriteria voor 'steun aan investeringen op het landbouwbedrijf' zou, aldus de toelichting, rekening gehouden worden met het belangrijke criterium 'investeringen door een jonge landbouwer'. De Raden onderschrijven het belang van dit criterium.

6.3 Niet-productieve investeringen op het landbouwbedrijf

nummer	verordening	financiën	
2	Art. 18	EAFRD	EUR 1 800 000,00
		Staatssteun	EUR 0,00

[24] De Raden vragen om de maatregel "niet-productieve investeringen op het landbouwbedrijf" zo gericht mogelijk in te zetten. De Raden vinden het positief dat de maatregel samenwerking tussen landbouwers stimuleert. De Raden stellen een minimumbedrag voor van 500 euro. Voor investeringen tussen 500 en 2000 euro stellen de Raden een lager steunpercentage voor dan voor investeringen boven 2000 euro. Daarnaast vragen de Raden om de maatregel gebiedsgericht in te zetten op dezelfde manier als voor de natuurgerichte beheerovereenkomsten (zie cluster "roze").

[25] De Raden vragen garanties voor de zekerheid en de operationalisering van het systeem van niet-productieve investeringen.

- De Raden vragen dat elementen die werden aangelegd met steun voor niet-productieve investeringen automatisch in aanmerking komen voor een beheerovereenkomst voor zover het object voorwerp kan zijn van een beheerovereenkomst.
- De Raden vragen dat er een goede afstemming komt tussen het Agentschap voor Landbouw en Visserij, afdeling Structuur en Investerings, die de conceptuele beheersdienst is voor deze maatregel en de VLM die de beheersdienst is voor de beheerovereenkomsten en die ook over de expertise inzake deze maatregel beschikt.

[26] De Raden vragen om de aanplant van waardplanten voor bepaalde ziektes niet met deze maatregel te steunen in die gebieden die ziektevrij gehouden moeten worden. De Raden vragen om rekening te houden met de fytosanitaire vereisten van derde landen. De Raden wijzen op de mogelijke economische gevolgen van bepaalde aanplanten via deze maatregel.

[27] Steun voor niet-productieve investeringen in het kader van de natuurdoelstellingen dient gebiedsgericht benaderd te worden en afgestemd te worden op de habitatvereisten van soorten. Zo stellen de Raden bijvoorbeeld vast dat de huidige maximale oppervlakte van een poel die met steun kan aangelegd worden 150 m² bedraagt. De kamsalamander, één van de belangrijke habitatrictlijnsoorten die in poelen leeft, heeft echter een minimale oppervlakte van 200 m² nodig.

6.4 Steun aan de investeringen op het landbouwbedrijf

nummer	verordening	financiën	
3	Art. 18	EAFRD	EUR 140 300 118,00
		Staatssteun	EUR 0,00
		Totale investeringskost (publiek + privaat)	EUR 930 000 000,00

[28] Het plafond van 1 miljoen euro aan gesubsidieerde investeringssteun beperkt gezamenlijke investeringen in een bedrijf. Landbouwers die samen investeringen willen doen in één bedrijf stuiten tegen dit plafond waardoor ze ervoor kiezen om de investering niet of afzonderlijk te doen. Dergelijke afzonderlijke investeringen kunnen duurder en minder efficiënt zijn dan één grote investering. De Raad stelt voor om het plafond op 2 miljoen euro te leggen wanneer twee landbouwers ervoor kiezen om in één bedrijf te investeren.

[29] Bij investeringen dient nagegaan worden of deze een toekomstige overname door jonge land- of tuinbouwers niet hypothekeren.

[30] De Raden vragen de afbakening van de begunstigen soepeler in te vullen voor wat betreft landbouwers die in beperkte mate primaire producten bij collega-landbouwers bijkopen ter vervollediging van hun assortiment bestemd voor verkoop in korte keten.

[31] De Raden adviseren om het plafond van 50 000 euro minimale bedrijfsomvang te verlagen tot 40 000 euro.

[32] De Raden benadrukken het belang om investeringen in de biologische landbouw te ondersteunen. De Raden adviseren om:

- de steunintensiteit van 38% voor investeringen in de biologische landbouw te behouden;
- de huidige groep van specifieke investeringen in de biolandbouw uit te bereiden en van onderbouw te voorzien. De Raad meent dat de huidige lijst heel limitatief is. Voorbeelden van investeringen die toegevoegd zouden kunnen worden zijn verplaatsbare installaties, mechanische onkruidbestrijding en compostkeerders.

[33] De Raden vragen om landbouwers aangesloten bij een erkende producentenorganisaties die operationele programma's uitvoeren, niet uit te sluiten. De fiche vermeldt dat er geen steun is voor investeringen die gesubsidieerd worden in het kader van een GMO. De Raden gaan er van uit dat hiermee bedoeld wordt dat beide systemen complementair kunnen aangewend worden maar dat dubbele financiering, zoals Europa voorschrijft, uiteraard uitgesloten is. Bovendien wensen de Raden op te merken dat er op dit ogenblik nog grote onduidelijkheid is op welke manier, en met wel budget, de specifieke marktordening zal worden bestendigd.

[34] De Raden opteren voor een vast en transparant scoringsysteem dat door de investeerder geraadpleegd kan worden voorafgaand aan zijn aanvraag. De Raden vinden het positief dat elke investering grondig afgetoetst wordt aan de doelstellingen en selectiecriteria binnen deze maatregel, maar is het grondig oneens met het voorstel om te werken met een mobiel scoringsysteem bij de goedkeuring. Vooreerst geeft dit een grotere onzekerheid voor potentiële investeerders. Deze zekerheid is nochtans noodzakelijk, in het bijzonder voor de jonge land- en tuinbouwers. Maar vooral zijn de Raden van mening dat het moeilijk is om voor alle soorten investeringen en over alle sectoren heen een evenwichtige en objectieve afweging te maken. De plattelandsverordening geeft in art. 49 paragraaf 3 de mogelijkheid om te werken met een dusdanig call-systeem maar legt het geenszins op

("where appropriate, the beneficiaries may be selected on the basis of calls for proposals, applying criteria of economic and environmental efficiency.")

[35] De Raden vinden het onlogisch dat WKK's de facto zullen uitgesloten worden van investeringssteun. Dit was in het vorige PDPO immers de maatregel die een zeer grote bijdrage leverde aan het realiseren van milieu- en klimaatdoelstellingen.

6.5 Projectsteun voor innovaties in de landbouw- en de agrovoedingssector

nummer	verordening	financiën	
4	Art. 18	EAFRD	EUR 10 000 000,00
		Staatssteun	EUR 0,00
		Totale investeringskost (publiek + privaat)	EUR 50 000 000,00

[36] De Raden vinden de nieuwe maatregel "projectsteun voor innovaties in de landbouw- en de agrovoedingssector" positief. Deze maatregel geeft invulling aan de vraag van de Raden in hun advies over de strategische thema's ([24] van dat advies).

[37] De Raden vragen om "land- en tuinbouwcoöperaties voor verwerking, afzet en dienstverlening" expliciet op te nemen bij de begunstigden van deze maatregel. Op die manier krijgen "dergelijke groepen of samenwerkingsverbanden" van landbouwers die zich coöperatief hebben georganiseerd ook toegang tot dergelijke innovatiesteun.

[38] De Raden vragen om economische bosbouw toe te voegen als de begunstigde voor deze maatregel. Deze maatregel zou bijvoorbeeld gebruikt kunnen worden om innovaties met betrekking tot houtige biomassa voor de bio-economie te ondersteunen.

6.6 Investeringssteun voor de verwerking en afzet van land- en tuinbouwproducten

nummer	verordening	financiën	
5	Art. 18	EAFRD	EUR 3 500 000,00
		Staatssteun	EUR 0,00
		Totale investeringskost (publiek + privaat)	EUR 17 500 000,00

[39] De Raden vinden het positief dat deze maatregel deel uitmaakt van het PDPO.

[40] Combinatie van deze maatregel met de ecologiepremie zou mogelijk moeten zijn, zonder dubbele financiering te voorzien. Het is voor de Raden onduidelijk of dit momenteel het geval is.

[41] De Raden vragen om een level playing field te waarborgen tussen de ondernemingen die voor deze fiche in aanmerking komen (coöperatieven, samenwerkingsverbanden van landbouwers) en andere ondernemingen⁶ over de verschillende beleidsinstrumenten heen.

⁶ De Raad vraagt om de steun zowel toe te kennen aan bedrijven met een van de genoemde NACE-codes als hoofd- of nevenactiviteit.

7 Cluster “donkergroen”

Cluster “donkergroen” omvat 3 fiches, namelijk bedrijfsadviesdiensten, steun voor oprichting van producentenorganisaties en risicobeheer in de land- en tuinbouw. De maatregelen van deze cluster worden beheerd door het Departement Landbouw en Visserij, afdeling Landbouw en Visserijbeleid.

7.1 Bedrijfsadviesdiensten (BAS)

nummer	verordening	financiën	
6	Art. 12 – 15	EAFRD	EUR 8 556 000,00
	Art. 16	Staatssteun	EUR 0,00

[42] Ondersteun bedrijfseconomisch advies ook voor niet-starters. Gezien het groeiend belang van kwaliteitsvolle bedrijfseconomische kennis bij bedrijfsleiders en van neutrale voorlichting hieromtrent, vragen de Raden om het voorstel aan te passen. Er wordt momenteel namelijk een onderscheid gemaakt tussen starters (minder dan 5 jaar als zelfstandige gevestigd) en niet-starters. Nochtans legt de continuïteit van bedrijfseconomisch advies de basis voor economische duurzaamheid en is dit een belangrijk onderdeel van preventie voor mislukkingen.

Het rapport “Mogelijkheden voor een vernieuwd BAS voor de landbouw” dat in september 2012 door de afdeling Monitoring en Studie gepubliceerd werd, concludeert dat er gebruik moet gemaakt worden van de flexibiliteit van het systeem om een BAS te ontwikkelen op maat van de land- en tuinbouwer. Het huidige voorstel voldoet daar niet aan.

[43] De Raden vragen om economische bosbouw toe te voegen aan de adviesontvangers voor fiche 6. De Raden menen dat ook de actieve economische bosbouw beroep moet kunnen doen op bedrijfsadviesdiensten.

[44] De Raden vragen om een ruime kijk bij het erkennen van de begunstigden. De Raden stellen vast dat de begunstigden van deze maatregel “adviesverleners die erkend zijn door de beheersdienst” zijn. De Raden vragen om, in functie van de onderwerpen, een ruime kijk te hanteren. Zo kunnen ook gespecialiseerde organisaties bijvoorbeeld bedrijfsadvies inzake gebiedsinrichting, natuur en milieu voor land-, tuin- en bosbouwers initiëren.

7.2 Steun voor oprichting van producentenorganisaties

nummer	verordening	financiën	
7	Art. 28	EAFRD	EUR 500 000,00
		Staatssteun	EUR 0,00

[45] De Raden zijn tevreden met de steun voor oprichting van producentenorganisaties. Met deze fiche wordt tegemoet gekomen aan de vraag van de Raden in het advies over de strategische thema's. *“Samenwerking tussen boeren in producentenorganisaties is een belangrijk instrument om de onderhandelingspositie van boeren in de keten te versterken en tot een eerlijke kosten- en margeverdeling en prijs te komen.”*

[46] Spreid het budget over de verschillende sectoren. Er zijn binnen PDPO III slechts middelen voorzien voor een 15-tal op te richten producentenorganisaties. De Raden vragen om rekening te houden met de graad van organisatie van de betrokken sector en te zorgen voor een correcte spreiding tussen de sectoren (bijvoorbeeld in de selectiecriteria).

7.3 Risicobeheer in land- en tuinbouw

nummer	verordening	financiën	
8	Art. 37 - 38	EAFRD	EUR 2 000 000,00
		Staatssteun	EUR 0,00

[47] De Raden vinden het positief dat Vlaanderen invulling geeft aan artikel 37 en 38 van het ELFPO. Op die manier kunnen maatregelen toekomstgericht uitgewerkt worden met het oog op het landbouwbeleid na 2020.

[48] Voorzie toegang tot deze maatregel voor zo veel mogelijk landbouwers. Momenteel wordt voorrang gegeven aan landbouwers die een groot aandeel van hun percelen of van hun potentieel inkomen verzekeren. De Raden pleiten ervoor de voorkeur te geven meer landbouwers te verzekeren dan de focussen op landbouwers met een hoge ratio.

[49] De Raden menen dat alle producenten gebruik moeten kunnen maken van deze maatregel. De Raden stellen vast dat producenten van vollegrondsgroenten en fruitteelt die aangesloten zijn bij een producentenorganisatie uitgesloten worden van deze maatregel. De Raden merken op dat deze uitsluiting opmerkelijk is aangezien zowel Europa als Vlaanderen samenwerking in de vorm van producentenorganisaties in alle sectoren ondersteunt.

De Raden menen dat ook deze producenten gebruik moeten kunnen maken van de maatregel aangezien:

- een producentenorganisatie niet verplicht is om een verzekering op te nemen in zijn operationeel programma;
- de extra financiering aan producentenorganisaties voor risicobeheer slechts 0,5% bedraagt⁷;
- een producentenorganisatie ervoor kan opteren andere risicobeheer- of preventiemaatregelen te financieren (interventie, opleiding, oprichting onderlinge fondsen, groen oogsten, niet oogsten);
- het maximale steunpercentage van de PDPO-maatregel 65% bedraagt terwijl dit binnen de GMO slechts 50% is.

De Raden stellen wel dat er geen dubbele financiering mogelijk is en dat er moet toegezien worden op complementariteit met andere maatregelen.

De Raden zijn van mening dat dit moet kaderen binnen de huidige voorziene budgetten voor PDPO III.

⁷ In het kader van de huidige integrale GMO-verordening voorziet de Europese Commissie in steun aan erkende producentenorganisaties in de sector groenten en fruit. Deze financiële steun mag echter niet meer bedragen dan 4,1% van de waarde van de afgezette productie van elke producentenorganisatie. Dit percentage mag worden verhoogd met 0,5% (dus tot 4,6%) als het bedrag dat de 4,1% overschrijdt uitsluiten wordt gebruikt voor crisispreventie- en crisisbeheersmaatregelen.

8 Cluster “blauw”

Cluster “blauw” omvat 6 fiches, namelijk demonstratieprojecten, EIP: operationele groepen, steun voor opleiding in de landbouwsector, agro-milieumaatregelen, biologische productie en introductie van boslandbouwsystemen. De maatregelen van deze cluster worden beheerd door het Departement Landbouw en Visserij, afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling

8.1 Bemerkingen met betrekking tot meerdere maatregelen uit cluster “blauw”

[50] De Raden vragen om economische bosbouw toe te voegen aan de begunstigden voor fiches 9, 10 en 11. De Raden menen dat ook de actieve economische bosbouw nood heeft aan demonstratieprojecten, operationele groepen en steun voor opleiding en vorming. De Raden stellen wel dat deze vraag niet mag leiden tot een dubbele financieringsbron voor taken die de bosgroepen nu al vervullen.

[51] De Raden vragen om een ruime kijk op de begunstigden van maatregel 9 en 11. De Raden stellen vast dat de begunstigden van maatregel 9 “erkende begunstigden” zijn en van maatregel 11 “vzw’s erkend als centrum voor landbouwvorming zijn”. De Raden vragen om, in functie van de onderwerpen, een ruime kijk te hanteren. Zo kunnen gespecialiseerde organisaties bijvoorbeeld demonstraties en opleiding over gebiedsinrichting, natuur en milieu voor land-, tuin- en bosbouwers initiëren.

8.2 Steun voor opleiding in de landbouw (naschoolse vorming)

nummer	verordening	financiën	
11	Art. 15	EAFRD	EUR 8 750 000,00
	Art. 36	Staatssteun	EUR 0,00

[52] De Raden vragen om het huidige minimale aantal deelnemers voor vorming in de biosector te behouden. Het minimum aantal deelnemers voor organisatie van de vorming voor de biosector was in PDPO II zes, de Raden adviseren om deze regel ook in het nieuwe programma op te nemen.

8.3 Agro-milieumaatregelen

nummer	verordening	financiën	
12	Art. 29	EAFRD	EUR 16 383 109,00
		Staatssteun	EUR 0,00

[53] Maak de oppervlaktevariatie opnieuw ruimer. Tot 2011 werd voor de agromilieumaatregelen en variabele beheerovereenkomsten een oppervlakteverbintenis afgesloten waarbij de landbouwer de kans kreeg de in aanmerking genomen oppervlakte jaarlijks tussen de 100 en 150% te laten variëren. Nadien werd deze variatie beperkt tot 120%. Bij de maatregel mechanische onkruidbestrijding leidt deze beperking tot praktische problemen als gevolg van bijvoorbeeld onkruiddruk of weersomstandigheden. Voor de voorgestelde maatregel vlas en hennep spelen de contracten met afnemers een belangrijke rol in het bepalen van de teeltoppervlakte.

[54] Kom de huidige contracten na tot het einde van hun contractperiode. Er wordt gesteld dat vanaf 2015 alle lopende verbintenissen worden omgezet naar nieuwe verbintenissen. De Raden pleiten ervoor om de huidige contracten na te komen tot het einde van hun contractperiode, of op zijn minst de keuzemogelijkheid open te laten. Anders leidt dit tot rechtsonzekere situaties, zeker voor die maatregelen waar een aantal inhoudelijke bijstellingen zijn.

[55] De Raden vinden het positief dat deze maatregel nu ook kan worden toegepast in de bredere land- en tuinbouw en dat de lijst van toegestane teelten wordt uitgebreid. De Raden stellen vast dat deze maatregel voor dit programma niet enkel beperkt wordt tot melkveebedrijven. De Raden vinden het positief dat deze maatregel nu ook kan toegepast worden in de bredere land- en tuinbouw en dus ook in de akkerbouw en de tuinbouw. De Raden vinden het positief dat 'de lijst van toegestane teelten in volgende programmaperiode uitgebreid worden met andere eiwitrijke teelten (luzerne-gras, erwten, veldbonen,...) die voldoende praktijkklaar zijn om geïntroduceerd te worden binnen de Vlaamse veehouderij en akkerbouw'

[56] Hou de mogelijkheid open om de maatregel "teelt van vlinderbloemigen" uit te bereiden. De Raden denken hierbij van het toevoegen van lupinen en soja. Deze toevoeging moet niet onmiddellijk gebeuren, maar kan ook binnen enkele jaren, als het onderzoek nog verder gevorderd is.

[57] De voorgestelde minima in de maatregel "genetische diversiteit" komen niet overeen met de werkelijkheid. Het minimum van 30 dieren is voor bepaalde rassen en bedrijven te hoog. De Raden stellen voor om dit te verlagen naar 5. De Raden vragen zich af of de MPR (melkproductieregistratie) relevant is voor landbouwers die deze dieren gebruiken als zoogkoe i.p.v. melkkoe. Deze dieren dienen immers al te voldoen aan 75% raszuiverheid of ingeschreven in de hoofdafdeling van de stamboeken van bepaalde rassen.

[58] Zorg ervoor dat de middelen voor "gewasbescherming in de sierteelt" op de juiste plaats terecht komen. De Raden stellen vast dat deze maatregel in de toekomst uit het PDPO gehaald wordt en zal gefinancierd worden met staatssteun. De Raden vragen om goed te sturen en op te volgen zodat deze middelen ook effectief bij de siertelers die de inspanningen inzake milieu leveren terechtkomen.

8.4 Biologische productie: hectarepremie

nummer	verordening	financiën	
13	Art. 30	EAFRD	EUR 2 850 000,00
		Staatssteun	EUR 0,00

[59] De Raden menen dat de premies voor omschakeling en behoud van biologische teelt uit PDPO II op hetzelfde niveau gehouden moeten worden in PDPO III. Voor een aantal teelten is een verhoging van de omschakelingspremie verantwoord of is het verantwoord om de Europese bedragen voor steun te overschrijden.

[60] De manier waarop de berekening van de vergoedingen tot stand is gekomen is niet duidelijk, waardoor de Raden moeilijk een uitspraak kunnen doen of de hoogte van de bedragen correct is.

[61] Stem de bio-hectarepremie af op de agromilieumaatregelen. De Raden stellen vast dat een aantal bedragen niet coherent is met de vergoeding van bv. agromilieumaatregelen die gelijkaardige inspanningen vragen. Zo is de vergoeding voor eenjarige biologische akkerbouwteelten 240 euro/ha, terwijl die voor de agromilieumaatregel mechanische onkruidbestrijding 260 euro/ha bedraagt.

[62] Maak combinatie van de bio-hectarepremie met agromilieumaatregelen en beheerovereenkomsten mogelijk op voorwaarde dat geen tweemaal voor dezelfde inspanning of inkomensverlies vergoed wordt.

[63] De Raden vragen dat de lopende verbintenissen uit de vorige periode worden nagekomen tot het einde van hun looptijd. Er wordt gesteld dat vanaf 2015 alle lopende verbintenissen worden omgezet naar nieuwe verbintenissen. De Raden pleiten ervoor om de huidige contracten na te komen tot het einde van hun contractperiode. Anders leidt dit tot rechtsonzekere situaties.

[64] De Raden menen dat de premie moet bekeken worden in het kader van de globale bedrijfsvoering en niet alleen in functie van de grond. De Raden stellen vast dat grasland met natuurlijke begroeiing of onder natuurbeheer worden uitgesloten van de steunregeling, terwijl dit in PDPO II niet het geval was.

8.5 Introductie van boslandbouwsystemen

nummer	verordening	financiën	
14	Art. 22	EAFRD	EUR 250 000,00
	Art. 25	Staatssteun	EUR 0,00

[65] De Raden vragen om te bekijken of het minimumaantal van 30 bomen/ha kan verlaagd worden om de drempel voor landbouwers te verlagen zonder de doelstellingen te verliezen.

9 Cluster “roze”

Cluster “roze” omvat 1 fiche, de VLM-beheerovereenkomsten, die bestaat uit 27 submaatregelen. De maatregel van deze cluster wordt beheerd door de Vlaamse Landmaatschappij.

nummer	verordening	financiën	
15	Art. 29	EAFRD	EUR 22 599 410,00 (exclusief lasten uit het verleden = 15 miljoen euro)
		Staatssteun	EUR 54 321 365,00

9.1 Algemene bemerkingen bij VLM-beheerovereenkomsten

[66] Wees transparant omtrent de middelenverdeling voor beheerovereenkomsten. Voor de beheerovereenkomsten wordt, bovenop de 50% ELFPO-steun en 50% Vlaamse steun een top-up van 54 miljoen Vlaamse staatssteun voorzien. Het huidige maatregelenpakket geeft geen duiding bij die extra Vlaamse staatssteun, noch bij de hoogte van de vergoedingen die voor een aantal maatregelen een stijging betekent van 30% ten opzichte van de vergoedingen binnen PDPO II. De Raden vragen absolute transparantie betreffende de middelenverdeling, de berekening van de vergoeding en vragen om de vergoedingen te koppelen aan de normkosten en onderbouwde inkomensverliezen.

De Raden wijzen er eveneens op dat de staatssteun moet voldoen aan de Europese regels voor staatssteun voor publieke diensten.

[67] De Raden vragen om te kiezen voor de meest efficiënte en effectieve maatregelenmix in het licht van de te bereiken doelstellingen en de te realiseren gebiedsvisie.

[68] Koppel de vergoeding aan de inspanningen die nodig zijn om resultaat te bereiken , inkomstenderving en gemaakte kosten. Op deze manier worden de hoogste vergoedingen gekoppeld aan de meest ambitieuze maatregelen (categorie van soort- en leefgebiedgerichte beheerovereenkomsten) omdat hiervoor een grotere flexibiliteit aan de deelnemende landbouwer gevraagd zal worden inzake beheer en aanleg (bv. jaarlijkse afspraken rond maadata). Voor generieke beheerovereenkomsten met randvoorwaarden in vorm van eenvoudige lastenboeken (bv. eenvoudig maaregime op basis van vooraf vastliggende data) zullen de vergoedingen bijgevolg lager liggen.

[69] Maak een categorisering binnen de 27 beheerovereenkomsten met telkens duidelijke plandoelen en klare doelgroepen Er worden momenteel geen duidelijke plandoelen gesteld binnen de individuele acties. Evenmin is duidelijk welke aanpak (generiek, gebiedsgericht) voor welke maatregel gehanteerd zal worden. De Raden stellen daarom voor om de acties duidelijker te catalogiseren binnen volgende groepen met duidelijke plandoelen (waaronder Natura 2000) en beheergebieden:

- Beheerovereenkomst met generieke inzet voor natuur en landschap: acties met een directe meerwaarde voor natuur- en landschapswaarden in agrarisch gebied. Deze acties kunnen generiek worden ingezet mits toepassing van randvoorwaarden en mits nettowinst voor natuurwaarden aangetoond (submaatregelen 11, 13, 14, deels 17 en 18 tot 23);
- Beheerovereenkomst met soort- en leefgebieden-benadering: acties met een doelgerichte meerwaarde voor bepaalde soorten en leefgebieden binnen plattelands context. Deze acties kunnen enkel en alleen ingezet worden binnen prioritaire en wetenschappelijk gefundeerde afbakeningen gebaseerd op kansrijkdom (bv. inspelend op bestaande populaties). Deze afbakeningen kunnen op basis van de principes van de leefgebiedenbenadering zoals gebeurt

in de soortbeschermingsprogramma's opgesteld door het INBO. Het gaat hierbij concreet om:

- beheerovereenkomsten voor weidevogels (submaatregelen 3, 4, 5, 6 en 12);
- beheerovereenkomsten voor soortenrijke graslanden (submaatregelen 1 en 2);
- beheerovereenkomsten voor akkervogels, grauwe kiekendief en hamster (grotendeels overlappend qua beheergebied) (submaatregelen 7, 15, 16 en deels 17);
- Beheerovereenkomst met milieueffecten: bij deze acties worden vergoedingen betaald om de milieudruk van landbouwactiviteit te milderen, deels ten behoeve van de algemene milieukwaliteit en deels ten behoeve van de abiotische condities binnen Natura 2000-gebieden (submaatregelen 24, 25, 26 en 27);
- Beheerovereenkomst met erosie-doeleinden: Deze weliswaar laagdrempelige acties met bijdrage tot erosievermindering en bodemverbetering, streven niet direct naar natuurwaarden en houden het gevaar in van de "ecologische val"⁸.
 - De Raden stellen voor om binnen de erosiegevoelige gebieden uit te gaan van de basisnatuuracties en de soort- en leefgebied-gerichte acties en deze mee te koppelen aan de erosie maatregelen, maar vragen daarbij rekening te houden met het praktische landbouwgebruik⁹.
 - De aanleg van erosiedammen kunnen binnen fiche 2 (gele cluster) worden ondergebracht.
 - Onderhoud van bestaande erosiedammen kan gesteund worden met een beheerovereenkomst.
 - De Raden vragen om geen financiering te voorzien voor strategisch gelegen grasland waar dit verplicht is of zal worden.

[70] Stel beheerovereenkomsten in functie van natuur en landschap open voor plattelandsactoren. De Raden merken op dat rekening gehouden dient te worden met de bepalingen over de doelgroep uit artikel 29 van de verordening.

[71] De Raden vragen om de middelen voor beheerovereenkomsten (gebieds)gericht in te zetten. Hiervoor verwijzen de Raden naar het advies van de Minaraad over de instrumenten van natuur- en bosbeleid i.f.v. instandhoudingsdoelstellingen¹⁰, dat ook herhaald werd in het advies van SALV en Minaraad over de strategische thema's PDPO III¹¹ (paragraaf [30]): *"Wanneer beheerovereenkomsten gebiedsgericht worden ingezet, zullen er sneller milieukundige of ecologische resultaten worden behaald. De Minaraad pleit daarom voor afstemmingsmechanismen tussen landbouwers (al of niet ook met andere actoren die vergelijkbare beheerverplichtingen opnemen), in eerste instantie op vrijwillige basis, in een gebied. De rechtsgrond voor het samenwerkingsverband*

⁸ Een ecologische val is een situatie waarbij de oorspronkelijke omstandigheden die een organisme aanzetten om voor een bepaald habitat te kiezen een mismatch vormen met de intrinsieke behoeften van dit organisme. Dit kan veroorzaakt worden door toegepast beheer of door signalen uit de omgeving. Als gevolg hiervan verkiest het organisme een habitat uit dat uiteindelijk minder tot niet geschikt zal blijken met ernstige gevolgen voor de overlevingskans van het individu of zijn nageslacht.

⁹ Bijvoorbeeld bevelen de Raden aan om het gebruik van bufferstroken als wendakker nog toe te staan, los van de eventuele maaidata die verlaat zouden worden

¹⁰ Minaraad. Instrumenten van natuur- en bosbeleid i.f.v. instandhoudingsdoelstellingen. 25/10/2012.

¹¹ SALV en Minaraad. Strategische thema's PDPO III. 28/06/2013 (SALV) en 04/07/2013 (Minaraad).

dat bestaat in de erkende beheergroepen wordt momenteel niet benut. Het voordeel ervan is dat afstemming in een gebied gefaciliteerd wordt, bv. voor het sluiten van beheerovereenkomsten door een agro-beheergroep.”

[72] De Raden vragen om in te zetten op collectieve beheerovereenkomsten. Om de effectiviteit te verhogen vragen de Raden om de mogelijkheid uit artikel 29 van de verordening om de vergoeding met 10% te verhogen voor collectieve beheerovereenkomsten te onderzoeken wanneer deze verhoging kadert binnen de opmaak en de werking binnen een gebiedsvisie.

Er is echter wel een onderscheid nodig tussen de echte natuurgeoriënteerde maatregelen (zoals soorten) waarbij gebiedsgerichte, collectieve inzet binnen een gebiedsvisie een vereiste kan zijn, en de meer milieugerichte maatregelen (vb. beheerovereenkomst verbeterde waterkwaliteit en de agromilieumaatregelen) die ook al positieve effecten realiseren door toepassing op bedrijfsniveau.

[73] De Raden vragen om 50% van de Europese middelen voor beheerovereenkomsten in te zetten voor natuurgerichte beheerovereenkomsten (inclusief lasten uit het verleden). De oude Beheerovereenkomst water (lasten uit vorige programmaperiode) en de nieuwe overeenkomst Water vertegenwoordigen samen zo'n 65 à 70 % van het Europese budget binnen fiche 15 voor de komende programmaperiode. Hiermee blijft er zo'n 30% van het budget binnen fiche 15 over voor directe grondgebonden beheerovereenkomsten met deels generieke en deels soort/leefgebiedgerichte meerwaarden. De raden vragen om dit aandeel voor natuurgerichte BO's op te trekken tot 50%. Een correctie in budgetverdeling en het stellen van plandoelen per hoofdcategorie dringt zich op.

[74] Rand- en beheer voorwaarden van natuurgerichte beheerovereenkomsten moeten steeds tot een positieve balans leiden inzake natuurwaarden. De raden stellen vast dat binnen het huidige pakket het principe van de 'ecologische val' voor diverse submaatregelen kan leiden tot belangrijke verliezen inzake biodiversiteit. De Raden vragen daarom om bij de uitwerking van alle natuurgerichte maatregelen (of combinaties van maatregelen binnen eenzelfde beheergebied) vooraf een toetsing te maken aan het ecologische-val-principe.

[75] Beheerovereenkomsten met ambitie vragen naast uitvoerder en beheerder een derde speler die procesbegeleiding, resultaatmeting en draagvlakverbreding op zich neemt. De praktijk leert dat beheerovereenkomsten met doelstellingen naar natuurwaarden zich moeilijk laten vastleggen in een lastenboek of contract tussen individuele landbouwer en beheerorgaan. De Raden vragen een *integrale aanpak* naargelang de natuurdoelen hoger zijn, d.w.z.:

- opstellen van een gebiedsgerichte visie (o.b.v. plandoelen uit kadervisie van betreffende maatregelen) via een bottom-up benadering in samenwerking met de actoren, onder meer de agro-beheergroepen en de regionale landschappen. Er dient ingespeeld te worden op kansrijkdom van bestaande landschaps- en natuurwaarden;
- stimuleren van collectieve aanpak om gebiedsgerichte visie te realiseren. Dit vraagt actieve procesbegeleiding en draagvlakverbreding;
- begeleiden van uitvoering (landbouwers, agrobeheergroepen, ...);
- noodzaak aan resultaatmeting op gebiedsniveau. Deze moet aanleiding kunnen geven tot sturing op individueel niveau (binnen contouren van de beheerovereenkomst).

De raden zien voor de natuurgerichte beheerovereenkomsten (zowel generiek als soort- en leefgebiedgericht) een belangrijke rol weggelegd voor de Regionale Landschappen (onder

voorwaarden van het Minaraad-advies ter zake¹²). Dit gebeurt op basis van een structureel partnerschap met VLM en kan binnen inzet in afgebakende beheergebieden op projectbasis.

[76] Breng landbouwers op de hoogte van uitdovende beheerovereenkomsten. De Raden stellen vast dat verschillende beheerovereenkomsten niet terug keren in PDPO III. De Raden vragen om de betrokken landbouwers hiervan op de hoogte te brengen en te duiden waarom deze beheerovereenkomsten niet verlengd worden.

[77] De Raden vragen enerzijds (rechts)zekerheid voor de landbouwers en anderzijds maximale continuïteit van de beheerovereenkomsten. Op het terrein wordt vastgesteld dat de resultaten die na vijf jaar beheerovereenkomst soms teniet worden gedaan. Verschillende beheerovereenkomsten komen echter pas na vijf jaar echt tot resultaten. Dit kan vermeden worden door het bieden van de nodige rechtszekerheid en zicht op continuïteit van de beheerovereenkomsten.

[78] Zorg voor effectieve submaatregelen gericht op weidevogels. Onderzoek heeft uitgewezen dat de maatregelen in de vorige programmaperiode niet zorgden voor een verbetering van het broedsucces van weidevogels. De maatregelen die voorliggen voor PDPO III, blijven onveranderd ten opzichte van de vorige programmaperiode.

Om tot een resultaatgerichte aanpak en een efficiënt inzet van middelen te komen dienen deze maatregelen te kaderen binnen een gebiedsgerichte en collectieve aanpak, met voldoende middelen voor een correcte begeleiding en resultaatopvolging en met verhoogde aandacht voor draagvlakverbreding en betrokkenheid van andere plattelandsspelers.

[79] De Raden vragen aandacht voor de relatie pachter – verpachter. Hiervoor verwijzen ze naar het advies van de Minaraad over de instrumentenmix, voetnoot 57.

[80] Monitoring van beheerovereenkomsten moet beter en uitgebreider gebeuren om zo de effectiviteit te kunnen opvolgen. Er dient een onderscheid gemaakt te worden tussen de individuele contractvoorwaarden en de realisaties en effecten in een gebied. Landbouwers die een contract voor vijf jaar afsluiten moeten vergoed worden gedurende die vijf jaar voor gedeerde inkomsten en geleverde inspanningen wanneer de uitvoering van het contract correct gebeurt. Indien blijkt dat het resultaat op gebiedsniveau niet gehaald wordt, is het aan de overheid om de nodige bijstellingen te doen, met respect voor de reeds afgesloten contracten en met communicatie naar de begunstigen

[81] Toets inzonderheid het bereik van submaatregelen 24, 25, 26 en 27 af bij de mid-term review.

- De Raden menen dat het bereik van de submaatregelen fosfaatuitmijning en verminderde bemesting akkerland/grasland bij de mid-term review bekeken wordt en afgetoetst wordt aan zijn bijdrage tot de IHD.
- De Raden vragen dat het bereik van de submaatregel waterkwaliteit bij de mid-term review bekeken wordt en afgetoetst wordt aan zijn bijdrage tot de waterkwaliteit. (zie ook [7])

[82] Maak richtlijnen op die deskundigen ondersteunen bij de advisering, begeleiding, controle en handhaving. De natuurgerichte maatregelen vragen een zeer grote expertisekennis. Gedegen en wetenschappelijk onderbouwde richtlijnen met betrekking tot bijvoorbeeld maairegime en –beheer kunnen de deskundige ondersteunen bij het uitvoeren van zijn taken.

[83] Volg de aanbevelingen uit het advies “instrumentenmix” voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen. In overeenstemming met dit advies dienen de maatregelen in functie van de instandhoudingsdoelstellingen te kaderen binnen een managementplan [17], dient de looptijd afgestemd te worden met de looptijd van processen (namelijk 6 jaar), [41]). Er moet in de beheerovereenkomsten een clause worden voorzien dat bij de overstap naar een volgende

¹² Minaraad, Toekomst bosgroepen en regionale landschappen, 21 juni 2012

beheerperiode voor gelijke of overlappende percelen niet tussentijds aan habitatvernietiging wordt gedaan. [41].

[84] De Raden vragen expliciet om betrokken te worden bij de verdere uitwerking van het pakket aan beheerovereenkomsten, en dit zowel voor het behalen van de ecologische winsten als de haalbaarheid voor de landbouwer van de beheerovereenkomsten gezien daar onder de ledenorganisaties nog veel vragen over zijn.

9.2 Ontbrekende submaatregelen

[85] Beheerovereenkomsten met een eenjarige effectiviteit op roterende perceelsbasis (variabele beheerovereenkomsten) dienen behouden te blijven en zelfs versterkt te worden binnen het programma. Graanranden uit PDPO II zijn niet meer weerhouden voor de nieuwe programmaperiode. De Raden vinden dat in een volgende programmaperiode blijvend ingezet moet worden op maatregelen die hun succes op terrein hebben bewezen, ondanks een beperkte populariteit bij de doelgroepen. Het principe van roterende beheerovereenkomsten is in het verleden te weinig ondersteund en vraagt extra aandacht inzake draagvlakverbreding – met name in de beheergebieden voor soortgerichte beheerovereenkomsten.

[86] Binnen de beheergebieden met soort/leefgebiedbenadering dient het principe van variabele beheerovereenkomsten te worden aangevuld met een submaatregel die specifiek meerwaarde biedt voor het broedseizoen, zoals overzomerende stoppelakkers.

[87] Voorzie een beheerovereenkomst voor bosranden. In de praktijk wordt vastgesteld dat waar bossen aan terreinen in landbouwgebruik grenzen geen echte bosrand voorkomt. Bosranden hebben echter een belangrijke ecologische waarde. De Raden vragen daarom om een beheerovereenkomst voor aanleg en onderhoud van bosranden te voorzien.

[88] Voorzie, opnieuw, een beheerovereenkomst omzetting akkerland naar botanisch grasland. De Raden stellen vast dat deze maatregel niet meer is opgenomen. Nochtans zijn dit goede maatregelen om bijvoorbeeld die omzetten te stimuleren in het kader van het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.

10 Cluster “lichtgroen”

Cluster “lichtgroen” omvat 3 fiches met betrekking tot bossen en de realisatie van Natura 2000. De maatregelen van deze cluster worden beheerd door het Agentschap voor Natuur en Bos.

10.1 Bemerkingen met betrekking tot meerdere maatregelen uit cluster “lichtgroen”

[89] De aanplant van bos moet kaderen in een gebiedsvisie zodat versnipperde initiatieven de omgevende structuur niet te zwaar belasten. De Raden vragen dat bij ontstentenis van een beheerplan de betrokkene het bos op een duurzame manier beheert en in stand houdt en dit ook aannemelijk maakt.

[90] De Raden vragen om de hoogte van de subsidie voor aanplant (voor bebossing en herbebossing) te richten op de realisatie van habitatwaardig bos.

[91] Geef geen financiering voor de aanplant van populieren binnen PDPO, behalve in het kader van een goedgekeurd IHD-managementplan.

[92] Betoelaag bosmaatregelen ook buiten SBZ. De Raden wijzen er op dat om de bos-IHD te bereiken ook bossen gerealiseerd zullen moeten worden buiten SBZ. Daarnaast leveren bossen ook een bijdrage aan het klimaat, duurzame houtproductie en biodiversiteit buiten SBZ.

[93] De focus van de bosmaatregelen op Natura 2000 is positief.

[94] Stel maatregelen in functie van natuur en landschap open voor alle plattelandsactoren.

[95] Maak richtlijnen op die deskundigen ondersteunen bij de advisering, begeleiding, controle en handhaving. Zie paragraaf [82]

[96] Volg de aanbevelingen uit het advies “instrumentenmix” voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen. Zie paragraaf [83]

10.2 Bebossing

nummer	verordening	financiën	
16	Art. 23	EAFRD	EUR 1 836 000,00
		Staatssteun	EUR 0,00

[97] De Raden menen dat de submaatregelen “onderhoudssubsidie” en “inkomenscompensatie” ook opengesteld zouden moeten worden voor niet-landbouwers en dit zover het beheer al niet via andere kanalen wordt gefinancierd en het inkomensverlies duidelijk onderbouwd wordt.

[98] Laat ook aanplant van bosranden toe onder deze maatregel. De Raden vragen om deze submaatregel af te stemmen op de gevraagde BO bosranden (paragraaf [87]).

10.3 Herbebossing

nummer	verordening	financiën	
18	Art. 26	EAFRD	EUR 1 277 392,00
		Staatssteun	EUR 0,00

[99] De Raden stellen vast dat het steunbedrag verlaagd is tegenover PDPO II, waardoor ze mogelijk niet kostendekkend is. De Raden verwijzen ook naar de hoofdlijnen van dit advies omtrent budget en budgetverdeling [5] en de transparantie omtrent de berekening van de vergoedingen [66].

10.4 Opmaak natura 2000 plannen

nummer	verordening	financiën	
19	Art. 21	EAFRD	EUR 6 446 000,00
		Staatssteun	EUR 0,00

[100] De Raden aanvaarden maatregelfiche 19 als onderdeel van het PDPO III-pakket.

[101] De Raden vragen om de steun voor gelijkaardige inspanningen te harmoniseren. De Raden stellen vast dat gelijkaardige inspanningen afhankelijk van de maatregel en de actor verschillend vergoed worden. De Raden menen dat dit moet rechtgetrokken worden en dat er een gelijkschakeling moet zijn voor het steunbedrag en/of –percentage voor analoge maatregelen. Naast de vaststelling dat inrichtingsinvesteringen in maatregel 2 aan een steunpercentage van 100% vergoed worden, stellen de Raden vast dat een zelfde inrichtingsinvestering binnen deze maatregel aan verschillende percentages gefinancierd wordt.

11 Cluster “paars”

Cluster “paars” omvat 6 fiches die werken aan het platteland als leefomgeving. De maatregelen van deze cluster worden beheerd door de Vlaamse Landmaatschappij.

11.1 Bemerkingen met betrekking tot meerdere maatregelen uit cluster “paars”

[102] De Raden vinden het positief dat “link met landbouw” één van de selectiecriteria is, gelet op het advies over de strategische thema’s (paragraaf [10] van dat advies).

[103] Voeg link met economische bosbouw toe bij de selectiecriteria in fiches 20, 21, 22 en 23.

[104] De Raden vragen om het volledige Vlaamse en provinciale budget van cofinanciering uit PDPO II in te zetten in het PDPO III. De Raden stellen vast dat met een stijgende cofinanciering van Europa (van 30% naar 50%) het totaal aantal projecten dat met ELFPO-middelen kan gerealiseerd worden zal dalen. Het totale budget (Europa, Vlaanderen en provincies) wordt immers teruggeschoefd met 32%. De Raden vragen om deze daling te compenseren met een top-up van staatssteun zoals ook voorzien wordt bij de beheerovereenkomsten. De Raden wijzen hier ook naar andere fondsen en middelen. PDPO is niet het enige programma dat het brede plattelandsbeleid financiert (zie ook [8]).

		Europa	cofinanciering EU	Vla en provincies	overheidsuitgaven cofin. PDPO III
Maatregel omgevingskwaliteit					
	PDPO III	10.706.194	50%	10.706.194	21.412.388
	PDPO II	10.012.316	30%	23.362.070	33.374.386
Leader					
Opmaak LOS	PDPO III	150.000	50%	150.000	300.000
Werking plaatselijke groepen	PDPO III	2.401.632	50%	2.401.632	4.803.264
	PDPO II	2.401.632	30%	5.603.808	8.005.440
Samenwerkingsprojecten	PDPO III	916.000	50%	916.000	1.832.000
	PDPO II	375.000	30%	875.000	1.250.000
Uitvoering Leader	PDPO III	10.913.963	50%	10.913.963	21.827.926
	PDPO II	9.606.572	30%	22.415.334	32.021.906
	TOTAAL	14.381.595		14.381.595	28.763.190
	PDPO II	12.383.204		28.894.142	41.277.346
Samenwerking stad platteland					
	PDPO III	250.000	50%	250.000	500.000
Totaal gebiedsgerichte maatregelen					
	PDPO III	25.337.789	50%	25.337.789	50.675.578
	PDPO II	22.395.520		52.256.212	74.651.732
	Vergelijking PDPO II en PDPO III	2.942.269		26.918.423	23.976.154
					-32%

11.2 Opmaak lokale ontwikkelingsstrategieën (LEADER)

nummer	verordening	financiën	
21	Art. 42-45	EAFRD	EUR 150 000,00
		Staatssteun	EUR 0,00

[105] De Raden stellen vast dat er 3 Leadergebieden per provincie mogelijk zijn, ondanks het beperkte budget voor deze maatregel. De kan er toe leiden dat gewerkt zal worden in kleinere Leadergebieden dan nu het geval is. De Raden vragen daarom de efficiëntie hiervan goed op te volgen.

[106] Neem economische bosbouw op in de themalijst. De Raden vragen om het punt “kennisoverdracht en innovatie in de reguliere en/of biologische land- en tuinbouwsector” te verruimen tot “land-, tuin- en bosbouwsector.”

11.3 Werking plaatselijke groepen (LEADER)

nummer	verordening	financiën	
24	Art. 42-45	EAFRD	EUR 2 401 632,00
		Staatssteun	EUR 0,00

[107] Stem het budget van de plaatselijke groepen af op het aantal leaedergebieden. De Raden stellen vast dat in de huidige ontwerpvoorstellen de mogelijkheid bestaat dat er 15 Vlaamse leaedergebieden worden vastgelegd voor de periode 2014-2020. In het budget van de werkingskosten van de plaatselijke groepen wordt hier echter geen rekening mee gehouden.

11.4 Plattelandsontwikkeling door samenwerking

nummer	verordening	financiën	
25	Art. 36	EAFRD	EUR 250 000
		Staatssteun	EUR 0,00

[108] Splits deze fiche op in “lokale voedselvoorziening” enerzijds en “hernieuwbare energie” anderzijds. De Raden zijn van mening dat deze fiche twee verschillende thema’s bevat die beter tot hun recht kunnen komen in afzonderlijke submaatregelen. Voor wat betreft de tweede submaatregel vragen de Raden om ook coöperaties van landbouwers met niet-landbouwers en beheergroepen toe te staan.

12 Detailopmerkingen

[109] De bedragen in de financiële tabel komen niet altijd overeenkomen met deze in de fiches. Zo bedraagt de effectieve verdeling PDPO III enveloppe, ELFPO in te tabel 17 496 644 euro terwijl dit in de fiche 18 196 644 euro bedraagt.

[110] De nummers van de submaatregelen bij fiche 15 in de financiële tabel komen niet altijd overeen met de nummers van de submaatregelen in fiche 15. Betreft bijvoorbeeld nummers 24 en 25.

13 Lijst met afkortingen

Afkorting	Verklaring
ALBON	Afdeling Land- en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen (maakt deel uit van het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie)
AMM	Agro-MilieuMaatregel (dat deel van de EU-term “agromilieu-klimaatmaatregelen” dat in Vlaanderen onder beheer van het departement Landbouw en Visserij valt)
BAS	BedrijfsAdviesSystemen
BO	BeheerOvereenkomst (dat deel van de EU-term “agromilieu-klimaatmaatregelen” dat in Vlaanderen onder beheer van de Vlaamse Landmaatschappij valt)
EAFRD	European Agricultural Fund for Rural Development = ELFPO
EFMZV	Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
ELFPO	Europees LandbouwFonds voor PlattelandsOntwikkeling = EAFRD
ESF	Europees Sociaal FOnDs
GLB	Gemeenschappelijk LandbouwBeleid
GMO	Gemeenschappelijke MarktOrdering
GSK	Gemeenschappelijk Strategisch Kader
IHD	InstandHoudingsDoelstellingen
LEADER	Liaison Entre Actions de Développement de l’Economie Rurale
Minaraad	Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen
MIRA	MilieuRapport
N2000	Natura 2000
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PDPO	Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling
PO	ProducentenOrganisatie
SALV	Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij
SBZ	Speciale BeschermingsZone
VLM	Vlaamse LandMaatschappij
WKK	Warmte-Kracht-Koppeling

